

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Snedker Peder Christian Winding, 1808-1880

På valsen, i krig - og i fredstid¹

Michael Vinding, dr.phil.

Indledning

Peder Christian Winding blev født i juli 1808 i Aalborg som søn af snedkermester Poul Colding Winding, 1780-1864. Denne var søn af sognepræst til Vesterbølle og Østerbølle, provst Rinds Herred, Poul Petersen Winding, 1733-1798, der tilhørte en gammel præsteslægt.²

Provst Poul P. Winding fik ti børn, heraf seks sønner, bl.a. Friderich Winding, 1775-1842, cand.theol., sognepræst til Nørre Sundby og Hvorup; Niels *Christian* Cæsar Winding, 1782-1828, tobaksfabrikant, Aalborg (C.W. Obels stedfar); og snedkermester Poul Colding Winding, Aalborg.³

¹ Jeg skylder en stor tak til slægtsforsker Kathrine Tobiasen for gengivelser og oversættelser af vidnesbyrdene i Peder Chr. Windings vandrebo (bilag 2), og kommentarer til et tidligere udkast. Også en tak til min fætter, statsadvokat Karsten Hjorth, der ligesom jeg er tipoldebarn af snedker Peder Chr. Winding, for rettelser og tilføjelser.

² For Vinding/Winding slægterne (og skrivemåden Vinding/Winding), se Vinding 2021a, Vinding 2021b og NN 1926. I NN 1926 angives efternavnet konsekvent som Vinding; i deres samtid skrev de fleste medlemmer af ætten efternavnet som Winding.

³ For provst Poul Petersen Winding og hans sønner, se Vinding 2021e.

Poul C. Winding kom i 1801, 21 år gammel, tre år efter sin fars død, i lære hos snedkermester Jens Overlade i Aalborg.

I april 1806 fik Poul kgl. bevilling til at indtages som mester i snedkerlavet i Aalborg uden at gøre mesterstykke og uden at have tjent sine mester år. Gift tre gange – i alt 14 børn. Hans første barn kom til verdenen i 1807 da Poul var 27 år gammel, det sidste barn i 1842, dvs. 35 år senere, da Poul var 62 år!

Poul blev gift første gang i 1806 i København med Giertrud Pedersdatter Trankiær;⁴ Giertrud var 30 år gammel, Poul 26 år. Giertrud fødte deres første søn Poul da hun var 31 år, og sin anden søn Peder Christian da hun var 32 år. Giertrud og hendes søn Poul døde i januar 1809 (december 1808?), hun blot 33 år gammel.

Ikke så snart var Giertrup lagt i graven før den 29-årige enkemand havde en affære med sin kusine, den 37-årige Regize Sophie Thygesen. Regize blev gravid, og i 1809 blev hun gift med Poul. Regize døde i 1828 efter at hendes fire børn, alle piger, allerede var døde. Poul var 48 år gammel da Regize døde. Hans eneste barn, Peder Christian, 20 år, tog året efter (1829) på valsen.

Efter et par år som enkemand giftede Poul sig for tredje gang i 1832 som 52-årig med den kun 19-årige Johanne Marie Lassen, 1813-1881, der således var fem år yngre end hans søn Peder Christian. Ægteskabet kom i stand efter at Johanne i juli 1832 havde født parrets første barn. Sammen fik de i alt syv

⁴ Efternavnet Trankiær henviser til Giertruds fødeby. Der er givetvis tale om Trankær nord for Ringkøbing, eller Trankær i Vestervig Sogn. Det er uklart, hvorfor de blev gift i København.

børn, hvoraf kun tre overlevede faderen. I disse år, senest 1740, flyttede parret ind i en bolig, Klosterjordet nr. 204, tilhørende Aalborg Stiftshospital (Aalborg Kloster), der så efter syge og fattige. Poul og Johanne levede i armod og deres børn havde svært ved at overleve. I 1840 fik Johanne tvillinger, hvoraf den ene døde efter en måned og den anden et år senere. I 1842 og 1843 fik parret en datter og en søn, der begge døde spæde. I 1844 gav Johanne fødsel til en søn, der overlevede sine forældre.

Ifølge FT-1855 boede Poul, 74 år, hans hustru og børn fortsat på Klosterjordet. Han var uden næring og fik understøttelse af det offentlige. Hans hustru Johanne, 42 år, vaskede hjemme for folk og gik byærinder. Det bemærkes i FT-1855, at Poul var meget svagelig. Han levede dog yderligere 9 år. Han døde 83 år gammel i 1864.

Poul levede i armod, hvorimod hans yngre bror Niels *Christian* Cæsar Winding, Aalborg, var gift ind i den rige Obel tobaksfamilie. Han var stedfar til den berømte tobaksfabrikant C.W. Obel, og må have haft en stor indflydelse på dennes udvikling.

Det er uvist, om Christian hjalp sin bror Poul. Christian døde i 1828, blot 46 år gammel; det formodes, at Poul på det tidspunkt endnu ikke levede i dyb fattigdom.

Peder Christian Windings unge år og på valsen

Som ovenfor nævnt blev Peder født i 1808 i Aalborg. Der kendes ikke meget til hans ungdom og uddannelse. Peder formodes efter afsluttet skolegang at have arbejdet som snedkerlærling hos sin far Poul i Aalborg.

Den 27. juni 1829 udstedte politimesteren i Aalborg en såkaldt 'vandrebog' til Peder.⁵

”Vandrebog er en lille, paslignende bog, som svende, der gik på valsen, altid skulle bære på sig. Bogen var obligatorisk fra 1828. Ved ankomst til en ny by skulle 'flippen', som vandrebogen blev kaldt, vises hos politiet, der så den som et værn mod vagabondering.

Vandrebogen var både hadet og elsket, fordi den på den ene side viste, hvor meget man havde været omkring, og på den anden følte som politikontrol. Den blev afskaffet efter pres fra håndværkerorganisationerne sidst i 1800-tallet.”⁶

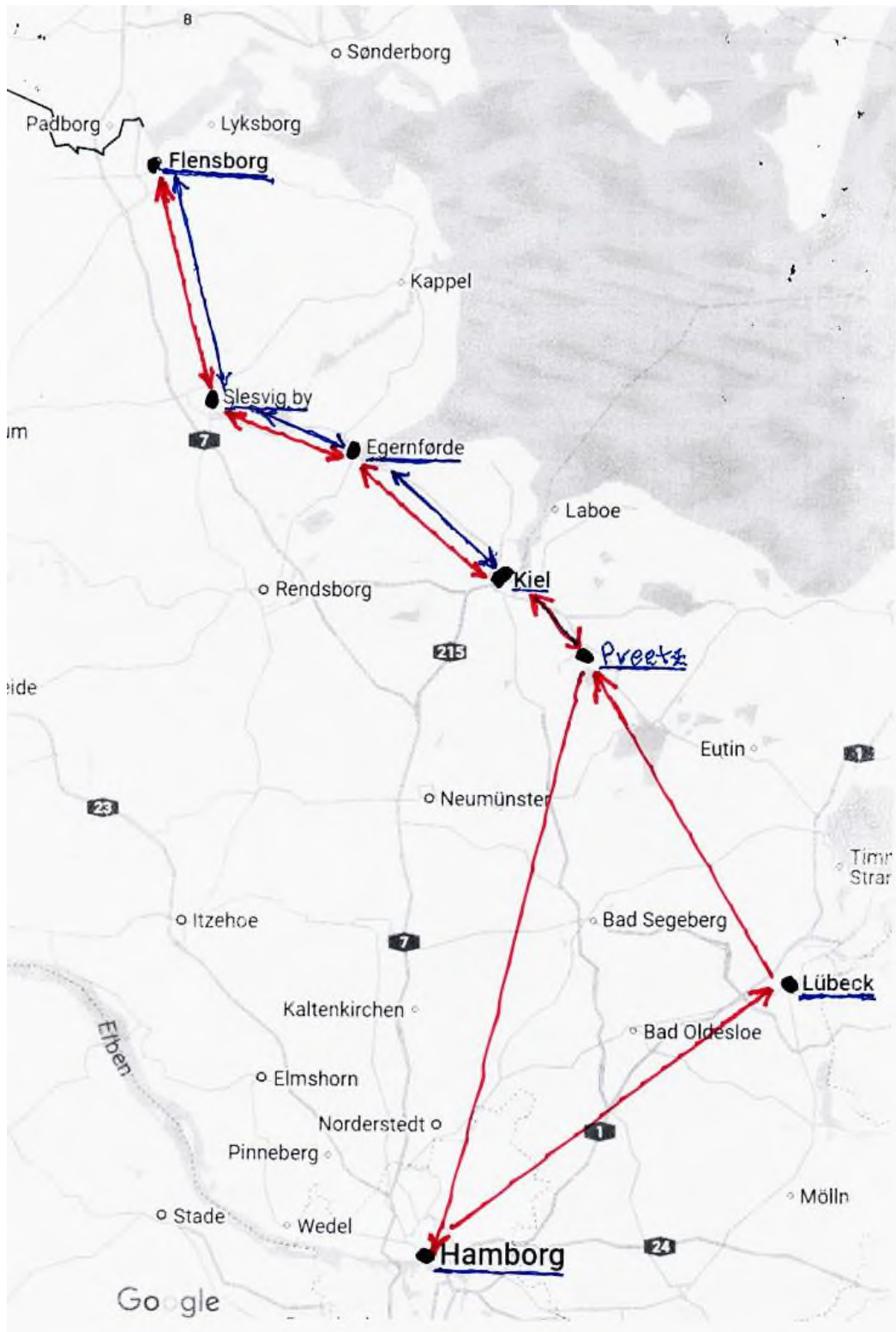
I vandrebogen omtales Peder i 1829 som 'snedkersvend.' Hans alder var 21 år. Han var middel af højde og bygning, brunt hår, og blå øjne. Ved udstedelsen af vandrebogen havde han 5 Rds. (rigsdaler) sedler med sig.

1. juli 1829 ankom Peder til København; det vides ikke om han ankom med skib. I København arbejdede Peder ifølge vidnesbyrd fra oldermester C.W. Wellmann, fire uger hos snedkermester Jørgen Gleerup Vadum. Den 5. august 1829 forlod han København, formentlig mod hjembyen Aalborg.

I Aalborg arbejdede han de følgende tre år for sin fader, der 24. juli 1832 gav sin søn vidnesbyrd herom.

⁵ For scan af vandrebogen, se bilag 1. Originalen findes i Landsarkivet for Nørrejylland (PRS-1242). Vandreboerne indeholdt også - på dansk og tysk - reglerne i Danmark og Slesvig-Holsten for svende på valsen.

⁶ Fode, 2009a.

*Peder Chr. Windings ruter under sine år på valsen 1833-1838.
 De blå pile viser ruten juli 1833-december 1836.
 De røde pile viser ruten januar 1837-december 1838.
 For detaljer, se bilag 1.*

En dansk naver. Kilde: lex.dk

I juli 1832 forlod Peder Aalborg og ankom til København fire dage senere. Her arbejdede han et års tid, bl.a. fire uger hos snedkermester Willarsen, for hvilken tid oldermand Wellmann gav Peder vidnesbyrd (24. juni 1833).

I juli 1833 startede Peder Christian på en 5-års tur på valsen i Slesvig og Holstein (tysk: Schleswig-Holstein).

”Valsen er et udtryk for håndværkerkulturens tradition for, at den udlærte svend rejste rundt, helst i udlandet, før han stiftede familie. Ordet valsen kommer af ældre tysk *Walze* 'omvandren', af *walzen* 'dreje (sig)', bruges kun i forbindelserne *gå, være på valsen*. Der er knyttet megen

romantik til begrebet at gå på valsen, som ganske vist rummede et betydeligt uddannelseselement, men også dækkede over arbejdsløshed og strukturelle problemer i håndværket. Den farende svend [naveren] var let genkendelig på sit udstyr, der blandt andet omfattede bredskygget hat, vest med perlemorsknapper, sort jakke, snoet stok, ransel og vandrebog.”⁷

Peder sejlede fra København 1. juli 1833 og ankom til Flensborg (tysk: Flensburg) 9. juli. Ifølge vandrebogen ankom han dagen efter i Slesvig by (tysk: Schleswig). Her arbejdede Peder de næste to år, bl.a. 41 uger for mester Holmstrøm og 3 uger for mester Schonemann, der 14. juli 1835 udstedte et vidnesbyrd for Peders arbejde.

Den næste indførsel i vandrebogen er fra 14. oktober 1835 da Peder forlod Slesvig by. Det vides ikke hvad Peder lavede fra juli til oktober – der foreligger ikke vidnesbyrd for arbejde. Fra Slesvig by gik turen til Kiel (tysk: Kiel), hvor Peder formodes at have arbejdet nogle måneder.

1. februar 1836 ankom Peder til Egernførde (Egernfjord; tysk: Eckernförde). Den næste indførsel, dateret Slesvig 14. december 1836, er et utydeligt vidnesbyrd fra en J. Wagnardt (?), der nævner, at Peder ’til sidst’ (*zuletzt*) havde arbejdet for ham i 18 uger.

15. december 1836 ankom Peder til Flensborg, hvor han de næste 5 uger arbejdede for en Nic[olaj?] Hansen. Derefter tog Peder til Slesvig by, hvor han opholdt sig et par uger inden han igen tog tilbage til Flensborg. Efter blot én dag rejste han til Egernførde, hvor han ankom 3. februar 1837.

⁷ Fode, 2009b.

Peder arbejde i Egernførde de næste fem måneder for W. Schröder (jvf. vidnesbyrd af 5. juli 1837).

Derefter gik turen via Kiel til Preetz (mellem Kiel og Eutin; tysk: Preetz), hvor Peder ankom i slutningen af juli. Her arbejdede han to måneder for J. Ramm.

I slutningen af september gik turen til Hamborg (tysk: Hamburg), hvor Peder opholdt sig de næste tre måneder. I slutningen af december gik turen via Lübeck (eller Lybæk; tysk: Lübeck) og Kiel til Flensborg, hvor han ankom 6. januar 1838. Det formodes, at Peder arbejdede det næste år i Flensborg – ukendt for hvem.

8. januar 1839 ankom Peder i Aabenraa. Derefter gik turen hjem til Aalborg via Haderslev, Kolding, Horsens, Aarhus og Randers; i sidstnævnte to byer opholdt han sig tre nætter. Peder ankom til fødebyen 20. januar 1839 efter fem og et halvt år udenlands.

De sidste indlæg i vandrebogen er en udtalelse fra faderen dateret Aalborg 7. januar 1840 samt et stempel fra det lokale politi dateret 1. juli s.å. Faderen nævner, at Peder agtede at nedsætte sig Hjørring. Vi ved ikke hvor længe Peder arbejdede i Hjørring.⁸

I 1847 (sandsynligvis tidligere) var Peder i Aarhus.

Efter Treårskrigen bosatte Peder og hans hustru sig senest 1852 på egnen mellem Horsens og Vejle Fjord, hvor de levede indtil deres død.

⁸ Ifølge Lengnick 1841-1865 var Peder snedkermester i Hjørring.

Treårskrigen 1848-1850⁹

I 1848 kom demokratiet til Danmark.¹⁰ Europa genlød af nye tanker og idéer. Småstater og fyrstedømmer skulle erstattes af nationer med fælles identitet og nationalfølelse. Enevældige kongehuse skulle afløses af demokratiske styreformer.

Den danske monark regerede som konge over Danmark, hertug af Slesvig-Holsten, og, siden 1815, over Lauenborg (tysk: Sachsen-Lauenburg). Nu lød folkekravet på et demokratisk og dansk Danmark. De, der følte sig danske og talte dansk, skulle samles i én nation. Resten skulle skæres væk. Det betød rent praktisk, at Slesvig skulle være dansk, mens Holsten og Lauenborg kunne gå til Det Tyske Forbund. Under truslen om revolution accepterede kongen kravene.

Mens systemskiftet var forbavsende fredeligt i København, vakte det stor uro og vrede i hertugdømmerne. Slesvig og Holsten havde deres egen dagsorden. De ville ikke være en del af 'projekt Danmark for danskerne'. De ville forblive samlet, beholde den danske konge som deres hertug og have ham som repræsentant i Det Tyske Forbund. Da de hørte, at det danske monarki var blevet afløst af et 'pøbelvælde', skred de til øjeblikkelig handling. De nedsatte deres egen regering i Kiel og indtog våbenarsenalet i Rendsborg (tysk: Rendsburg). Borgerkrigen var skudt i gang.

⁹ Dette afsnit er baseret på bl.a. Hansen 2009, og diverse hjemmesider fra bl.a. Aarhus Universitet, Grænseforeningen, Nationalmuseet, lex.dk og Wikipedia.

¹⁰ Dog ikke demokrati i nutidens forstand – f.eks. havde kvinder og tyende ikke stemmeret. Det fik de først efter grundlovsændringen i 1915 – til folketingsvalg og til landtingsvalg. I 1908 fik kvinder og tyende dog stemmeret til kommunalvalg.

Hertugdømmerne Slesvig og Holsten. Kilde: John Fowlie på lex.dk

Oprørerne fik støtte fra Preussen og Det Tyske Forbund, og i løbet af de næste to år mødtes hærene flere gange.

Slaget ved Bov 9. april 1848 nær den nuværende grænse til Tyskland var det første sammenstød i krigen. Slaget endte med dansk sejr.

Slaget ved Slesvig by fandt sted nær Dannevirke 23. april 1848. Her måtte danskerne trække sig tilbage nordpå for de overlegne tyske styrker.

Slaget ved Dybbøl fandt sted 5. juni 1848. Her forsøgte man fra tysk side at erobre området ved Dybbøl. Det tyske angreb havde indledningsvis succes, men blev efter et dansk modangreb trængt tilbage og resultatet blev en dansk sejr.

Efter pres fra stormagterne, især Rusland og Storbritannien, og gennem svensk mægling indgik parterne i august 1848 en våbenhvile. Et forslag om deling af Slesvig faldt til jorden pga. modstand fra Frederik VII. Det førte til en politisk krise i Danmark, og regeringen trådte tilbage.

I april 1849 blev krigshandlingerne genoptaget. De tyske styrker trængte nordpå. Efter en sejr ved Kolding 29. april, fortsatte de tyske styrker mod Fredericia, hvor de dog blev slået tilbage 6. juli.

Et år senere (2. juli 1850) indgik Preussen efter russisk pres fred. Slesvig-holstenerne stod nu alene og led senere på måneden nederlag ved Isted (tysk: Idstedt).

Det berømte slag på Isted Hede (tysk: Idstedter Heide) 25. juli 1850 var det største i danmarkshistorien. Næsten 40.000 danske soldater kæmpede mod 27.000 slesvig-holstenerne på Isted Hede, nordvest for Slesvig by. Den danske hær vandt en smal sejr, men danskerne havde også de største tab: 845 faldne og yderligere 2.770 sårede eller tilfangetagne. Slesvig-holstenernes tab forløb sig til 534 faldne og 2.274 sårede eller tilfangetagne.

Ved årsskiftet 1850-51 måtte Preussen efter russisk og østrigsk pres afsætte det slesvig-holstenske statholderskab og opløse hæren, og kort efter nytår var krigen forbi.

Freden, som blev gennemtvunget af stormagterne indebar en løsning, som langt hen ad vejen blot var en tilbagevenden til situationen før 1848. Efter tre års krig var problemerne således langtfra løst, og i 1864 blussede konflikten atter op.

Danske soldater kommer tilbage til København, 1849. Nationalisme i højeste potens - efter nederlaget i 1864. Maleri fra 1894 af O. Bache

Peder Christian Windings deltagelse i Treårskrigen

Ifølge NN 1926 deltog Peder Christian Winding som frivillig underofficer med 'Mod og Nidkjerhed' i krigen 1848-1850 og var således med i slagene ved Bov, Slesvig, Dybbøl og Isted.¹¹ Peder formodes at have været militæret en god kilde, idet han have indgående kendskab til området efter de mange år på valsen i Slesvig-Holsten.

Fik i forbindelse med krigen E.M. 1, hvilket er en af de erindringsmedaljer, som i februar 1876 (!) blev givet til soldater, der havde deltaget i krigene 1848-50 og 1864.¹²

Erindringsmedalje, som i 1876 (!) blev givet til soldater, der havde deltaget i krigen 1848-50. Foto: M. Vinding.

¹¹ NN 1926: 24.

¹² Se Straarup 2022 for erindringsmedaljerne.

Hustruen Ellen Marie Hansdatter

Ifølge NN 1926 blev Peder i 1846 blevet gift i 'Oxum Bjerre' med Ellen Marie Hansdatter, f. 1819, i Sjelle, 19 km vest for Aarhus.¹³ NN 1926 var finansieret af Peders rige søn Frederik. Det er derfor interessant, at NN ikke kan angive den nøjagtige dato for brylluppet. Endvidere er det opsigtsvækkende, at kirkebogen for Bjerre syd for Horsens ikke nævner brylluppet.

Sandheden er, at Peder og Ellen Marie ikke blev gift i 1846. Fremførte NN (efter tilskyndelse?) påstanden om ægteskabet i 1846 fordi Ellen Marie fødte Peders barn, en søn, i juni 1847?

Ellen Maries fader, husmand Hans Laursen, døde i en ung alder. Han levede i Sjelle i Framlev herred vest for Aarhus. Hans hustru Ane var fra Galten, ligeledes i Framlev herred. Ifølge FT-1834 var Ane, 44 år, bosat i Galten sammen med sine 5 børn, inkl. Ellen Marie. Det oplyses, at hun var husmandsenke og nød offentlig understøttelse til sine børn.

Kirkebogen fra Sønder Galten, 1842-1857, er interessant. Under fødte 'mandkjøn' for 1847 oplyses under 24. juni en Hans Pedersen Vinding, døbt 19. september i kirken. Om forældrene oplyses:

*"Ugift Fruentimmer Ellen Marie Hansdatter, hjemme hos Moderen Ane Sørensdatter i Galthen, udlagde til Barnefader Snedkersvend Peter Christian Vindning [sic] i Aarhus."*¹⁴

¹³ NN 1926: 24.

¹⁴ Transskription Kathrine Tobiasen.

Forældrenes Navn, Stand,
Haandtering og Bopæl.

Ugift, Sørensen
 Ellen Marie Hansdatter
 tjenestepige for Moderen Ane
 Sørensdatter i Galthen
 Lørdag til Søndergaard
 Søndag i Peter Christian
 Vindmølle i Aashøj.

Udklip fra Sønder Galten Kirkebog 1842-1857.

Det næste vi ved er, at Peder Chr. deltog i slaget ved Bov i april 1848. Det sidste slag han deltog i var formentlig slaget ved Isted i juli 1850.

Ifølge FT-1850 var Ellen Marie Hansdatter, 32 år, ugift, født Sjelle Sogn, tjenestepige, bosat hos sognepræsten i Brabrand. Hendes spæde søn var formentlig hos hendes moder.

Eggen syd for Horsens og nord for Vejle fjord.

Efter Treårskrigen

Hvis oplysningerne i FT-1850 står for troende blev Ellen Marie og Peder ikke gift inden han drog i krig i 1848. Vi ved dog, at de var gift i 1852.

Kirkebogen for Stouby sogn nord for Vejle fjord oplyser under fødsler: 16. august 1852, Poul Colding Vinding, døbt i kirken 29. oktober, forældre snedker P. C. Vinding og hustru Ellen Marie Hansdatter i Belle. Som det ses på kortet over egnen mellem Vejle fjord i syd og Horsens i nord er Belle beliggende lidt vest for Stouby.

Det vides ikke hvornår Peder og Mette Marie bosatte sig i Belle, men det var formentlig i 1851 eller 1852. En anden søn, Frederik (den senere rige murermester), blev født 1. januar 1854 på Aarup Møllemark (Gammelby), tæt ved Stouby; som sin ældre bror blev Frederik døbt i Stouby (11. juni). Familien flyttede senest 1857 til Stenderup, hvor endnu en søn blev født. De to yngste børn blev født i Vrigsted i 1858 og 1860.

Peder har givetvis arbejdet i en række af midlertidige job, derfor de mange flytninger.

FT-1880 nævner, at Peder Kristian Vinding, 71 år, snedker, boede i 'et hus' i Braa sammen med sin hustru, 60 år. Der var ikke andre i husholdet. I kirkebøgerne for Stenderup Sogn 1878-1891 opslag 117 fremgår det, at 'Peter Christian Winding', døde 13. juni 1880, og blev begravet 18. juni. Han er opført som 'husmandssnedker på Braae Mark – gift'.

Ellen Marie døde 1889 i Braa.

Peder Christian Winding, 1808-1880, og hustru Ellen Marie, 1819-1889. Fotografi dateret 1878.

Børn

Som nævnt fik Peder og Ellen Marie 6 børn:

Hans Pedersen W., f. 24. juni 1847 i Galten, et par km syd for moderens fødeby Sjelle. Bestyrer af broderen Frederiks ejendomme i København, d. 1915 i København.¹⁵

Poul Colding W., f. 1852 i Belle nær Stouby, d. 1865 i Stenderup.

Frederik Gjentor Sophus W., f. 1854 på Aarup Møllemark nær Stouby, kom ud at tjene i 1867 som blot 13-årig. 1873 og 1874 elev på Vrigsted Folkehøjskole, hvor hans ældre bror Hans havde været i 1870 og 1871. Senere rig murermester, d. 1919 i København. Oprettede i 1916 'Murermester F.G.S. Windings Højskolelegat' på 20.000 kr. til fordel for unge mænds ophold på Vrigsted Folkehøjskole.¹⁶

Søren Chr. W., f. 1857 i Stenderup, d. 1865 samme sted.

Wilhelm Lund W., f. 1858 i Vrigsted, d. 1873 i Stenderup.

Ane Marie W., f. 1860 i Vrigsted, d. 1901 i København, ugift, tjente 22 år som oldfrue hos grosserer Otto Mønsted og frue.¹⁷

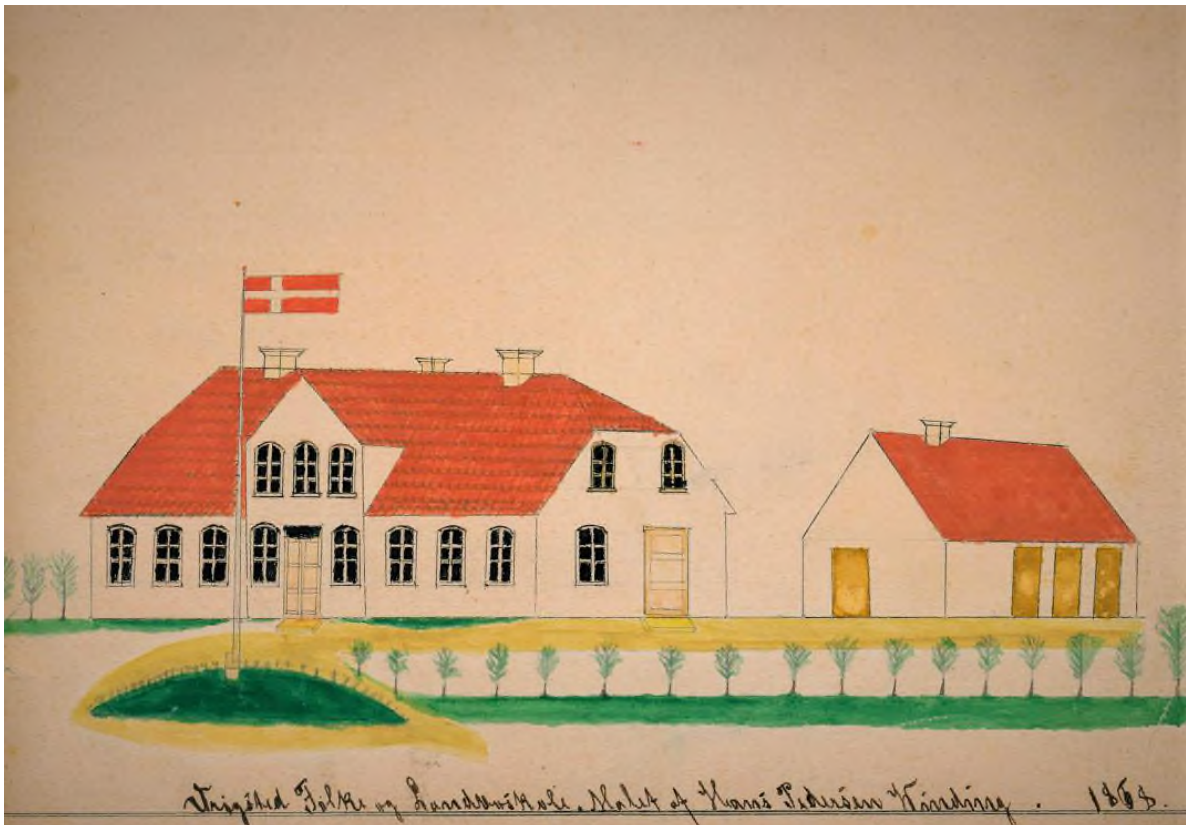
¹⁵ Hans P. W. levned er kort beskrevet i to artikler om sønnen, Peter Michael Winding, se Vinding 2021c og 2021d.

¹⁶ For Frederik G.S. Winding, se Vinding 2024.

¹⁷ Ifølge FT-1901 (1. februar, dvs. 4 mdr. før Ane Marie afgik ved døden) omfattede Mønstedes hushold også en 25-årig linnedjomfru Frederikke Winding. Der er tale om Ane Maries kusine, idet deres fædre, Peder Chr., f. 1808, og Frederik Chr., f. 1844, var brødre; bemærk den store aldersforskel mellem brødrene.

Hans P. Winding, 1847-1915.

Vrigsted Folke- og Landboskole, oprettet 1866, tegning udført af Hans P. Winding, 1868

Frederik G.S. Winding, 1854-1919

Frederik foran sine forældres hjem i Braa. Huset, som lå mellem Dalbyvej 1 og Dalbyvej 3, eksisterer ikke mere. Årstal ukendt, måske 1916. Stenderup Sogns Lokalarkiv.

LITTERATUR

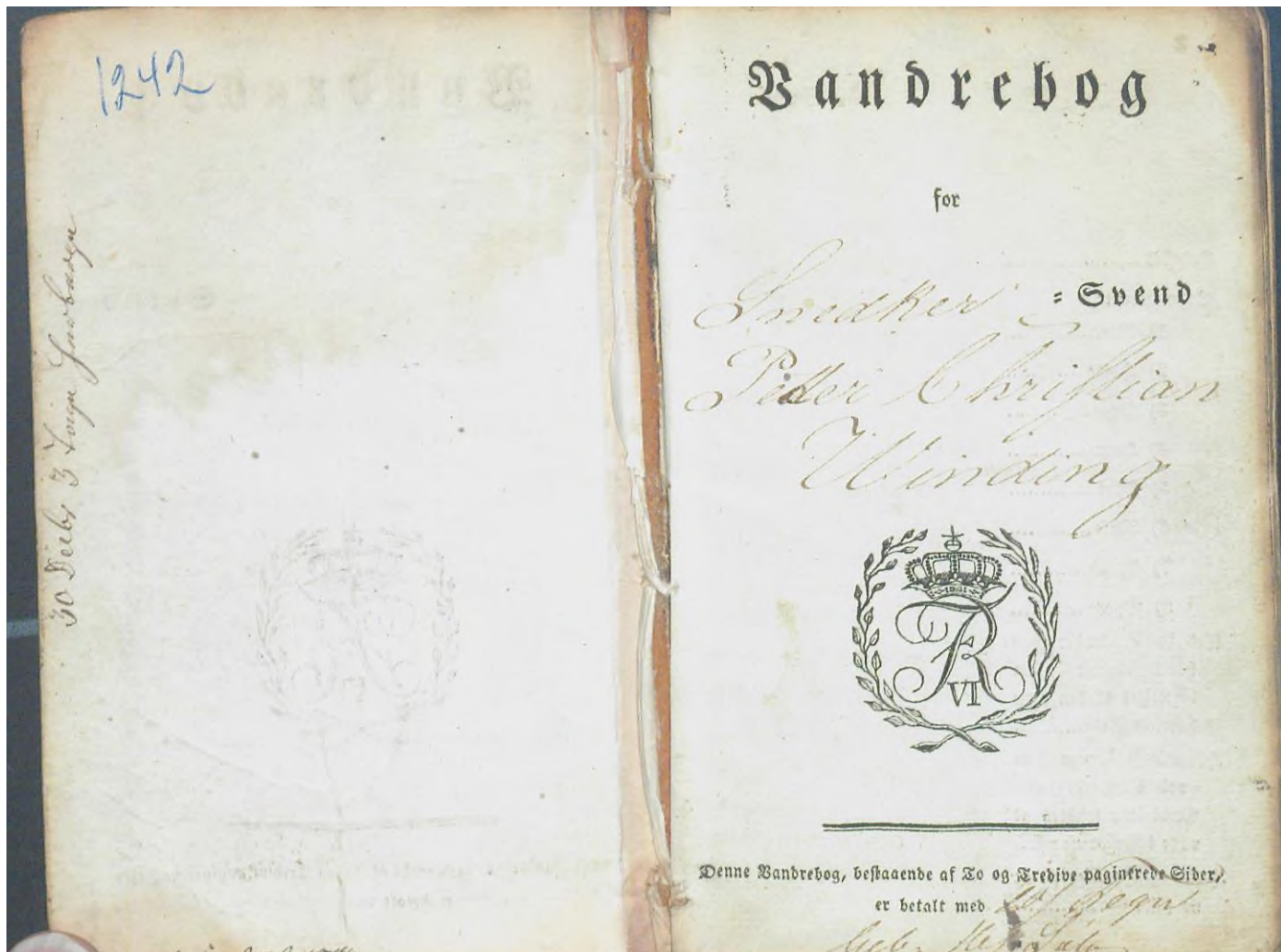
- Fode, H., 2009a, Vandrebog, i *Lex – Danmarks Nationalleksikon*.
 -2009b, Valsen, i *Lex – Danmarks Nationalleksikon*.
- Hansen, H. S., 2009, Den slesvig-holstenske opstand og den første slesvigske krig, pp. 91-109 i: *Sønderjyllands Historie 2, Efter 1815*.
- Lengnick, J.C.L., 1841-1865, *Genealogier over adelige og borgerlige Familier*, 2. Samling, Bind 3, 'Familien Winding' og 'Supplement til 'Familien Winding'.
- NN 1926, *Stamtavle over Den Vindingske Slægt MDIX-MCMXXV*.
- Straarup, A.B., 2022, Veteraner og Erindringsmedaljer. *Slægtsforskeren* 37/3: 10-14.
- Vinding, M., 2021a, *Vinding/Winding Slægterne: Et præliminært studie*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
 -2021b, 'Vinding/Winding Slægterne. Et præliminært studie.' *Slægtsforskeren*, 36/1: 54-55.
 -2021c, *Peter Michael Winding. En ung dansker i Argentina, 1902-1908*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
 -2021d, *Kaffeplantagen*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
 -2021e, *Provst Poul Winding, 1733-1798. Hans Liv og Slægtninge*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek).
 -2024, *Frederik G.S. Winding, 1854-1919. Fra Fattigdrenge til Rigmand*. Danskernes Historie Online (Slægtsforskernes Bibliotek). (2. udgave; 1. udgave 2022).

Hjemmesider:

Danmarkshistorien.dk (Aarhus Universitet)
Graenseforening.dk
Lex.dk
Nationalmuseet.dk (Danmarks krige)
Wikipedia

Bilag 1

Peder Christian Windings Vandrebog

Smadker Svend
Adler Christian Winding

Fødested..... *Nalborg*

Signalement:

1) Alder..... *21 Aar*

2) Høide..... *1/2 middell*

3) Bygning..... *brune*

4) Haar..... *brune*

5) Øine..... *brune*

6) Næse..... *almindelig*

7) Mund..... *Dansk*

8) Sprog..... *Dansk*

Ved hvilke Beviser han har legitimeret sig som berettiget til den forehavende Rejse..... *Kindskabs udkast i Nalborg Dags Boks*

Spormange Penge han ved Vandrebogens Meddelelse fandtes at være i Besiddelse af.... *5 Rdl. 10 Siller*

Hans egenhændigt skrevne fulde Navn..... *Johannes Ch. Winding*

Politiinspektøren
Nalborg

Gjør bitterligt: at for mig, haver andraget *Smadker Svend* *Ch. Winding* at han agter at rejse herfra til *Styrbensdom* og paa denne Rejse passere *Stadens*

Paa Grund heraf, og da han for mig har legitimeret sig som berettiget til at foretage denne Rejse, er min tjenstlige Begjering til Alle og Enhver, som bemeldte *Adler Ch. Winding* maatte forekomme, at de ham paa fornævnte Rejse uhindret ville lade passere, forsaavidt han holder sig efterstaaende Regler efterrettelig.

Nalborg den *18* *Junii* 1799
J. Helms

R e g l e r

til Jagttagelse for Haandværksvende, som reise
i Danmark.

1.

Enhver reisende Haandværksvend bør nøie følge den i hans Vandrebog beskrevne Wei til hans Bestemmelsessted. Dog er det ham tilladt i enhver Kjøbstad, hvorigjennem Weien gaaer, at opholde sig nogen Tid for at søge Arbeide. Men, dersom saadant ikke er at faae inden 24 Timer efter hans Ankomst, bør han fortsætte sin Reise. Dog kan han, naar særdeles Omstændigheder tale derfor, vente af vedkommende Politie-ovrighed at vorde tilstaaet nogle Dages Frist. Paa Landet maa han ikke tage videre Ophold end det, som nødvendig Forfriskning og Hvile udtræver.

2.

Vandrebogen bør forevises Politieovrigheden i enhver Kjøbstad, som han passerer, ligesom han og ved denne Forevisning har at godtgjøre, at han er i Besiddelse af en saadan Sum Penge, som staaer i passende Forhold til den Sum, han ved Meddelelsen af Vandrebogen besad.

3.

Naar det oplyses, at Svenden kan faae Arbeide paa et Sted, som ligger udenfor den i Vandrebogen bestemte Reiseroute, eller det paa anden Maade godtgjøres, at ingen Misbrug af en Tilladelse for Svenden til at begive sig derhen er at befrygte, kan der af Politieovrigheden meddeles ham en Paaregning i Vandrebogen, som berettiger ham til at reise til hiint Sted.

4.

Dersom Arbeide ikke inden 4 Dage er at faae paa det i Vandrebogen nævnte endelige Bestemmelsessted, bør Svenden strax igjen reise videre, hvis ikke Politieovrigheden af særdeles Narfager maatte tilstaae ham nogen kort Udsættelse.

5.

Ligeledes bør den Svend, som vel engang har faaet Arbeide paa et Sted her i Niget, men siden igjen forlader dette Arbeide, ikke uden Politieovrighedens Samtykke opholde sig der paa Stedet over 4 Dage derefter, naar han ei kan erholde andet Arbeide sammesteds. Forsaavidt det var paa den i Vandrebogen bestemte Reise, kan han for nogen Tid havde faaet Arbeide, kan det, naar han oplyser at være forsynet med de der til fornødne Penge, tilstedes ham at fortsætte Reisen, efterat have erholdt Paaregning i Vandrebogen om hvorlænge han har opholdt sig paa hiint Sted. Men ellers haver han strax igjen at reise tilbage, saafremt han ikke, i Medhold af § 3, kan erholde Tilladelse at søge et andet Sted her i Niget.

6.

I Vandrebogen har Svenden at forsyne sig med Attester om sit Forhold paa de Steder, hvor han har havt Arbeide. Disse Attester meddeles ham af den eller de Mestere, i hvis Arbeide han har været, og bekræftes af Politieovrigheden paa Stedet.

7.

Den reisende Haandværksvend, som findes her i Niget uden at være forsynet med anordnet Vandrebog eller de fornødne Midler til sin Underholdning paa hans tilbagestaaende Reise eller sit Ophold i Landet, eller som opholder sig længere paa et Sted, end efter det Foransførte tilladt er, eller afviger fra den ham foreskrevne Reiseroute, eller findes ikke at have sin Vandrebog forsynet med de anordnede Forevisnings-Paaregninger, vil efter Omstændighederne enten blive udvist af Landet, saafremt han er en Udlandning, eller hendsendt til det Sted, hvor han er forsørgelsesberettiget, hvis han er indfødt, eller og blive anseet paa anden Maade.

8.

Skjøndt alt Betlerie er reisende Haandværksvende forbudt under de ved Anordningerne herfor bestemte Straffe, er det dem dog ikke formeent at søge eller modtage den ved Laugene sædvanlige Underføttelse.

Et min Døn *Thommas* *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 Christian *Wend* *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 for sig *Wend* *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 3 aar og i den tid af *Wend* *Wend*
 siden i den tid af *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 og den tid af *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 kapelud - *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832

for sig *Wend* *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832

Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832

af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*

For sig *Wend* *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832

af 24 Juli 1832

For sig *Wend* *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832

af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832
Wend *Wend* *Wend* *Wend* *Wend*
 af 24 Juli 1832

H
Hohenhaars Soldbodevagt
den 1ste July 1833.

Krausk

Balleant Sack von 44.
No 1514. Herrboe

Prod. Otterberg im Freizugamt
den 9ten July 1833. und
gültig von Schleswig.

Mini:
Prod. Schleswig im Freizugamt
Ordnung den 18ten July 1833.
Herrboe

Fünfzehn realisirte bei
Minister Holmström
No 1000 und 1001 bei
Schleswig in Ordnung gestanden,
für sich und fleißig bezeugt
erhalten ist für die
Schleswig den 14ten Octob. 1833.

A. Schaeemann
in fidei

No 2168.

Prod. Schleswig im Freizugamt
den 14ten October 1833. und
Herrboe. Fünfzehn bei
Krausk und ist für sich
erhalten. In Ordnung den
16ten Febr. 1830.

Herrboe
J. A. H. Herrboe

Prod Vind i alle ret
18. October 1835 zån Arbeit.

Landskapsfoged

N. 438. May Enevoldsen

Konstam anbrukt. Linn
med ydorne Calmaran.

Helt i den skoning Kaligianus
den 1. febr. 1836.

Hans Jørgen Wilhelmsen
Landskapsfoged

N. 282

Prod Schlemm
Konferente i Holsten den
2. Februar 1836

Hans Jørgen Wilhelmsen
Landskapsfoged
Vindem

Konstam i alle ret
18. October 1835 zån Arbeit.
Landskapsfoged
N. 438. May Enevoldsen
Konstam anbrukt. Linn
med ydorne Calmaran.
Helt i den skoning Kaligianus
den 1. febr. 1836.
Hans Jørgen Wilhelmsen
Landskapsfoged
N. 282
Prod Schlemm
Konferente i Holsten den
2. Februar 1836
Hans Jørgen Wilhelmsen
Landskapsfoged
Vindem

J. W. Wagners

N. 2746

Prod Schlemm i Holsten
den 14. December 1836. zån
Lig i den skoning

Prod. Schlemm
i den skoning den 15. febr. 1836.
zån Arbeit. J. W. Wagners
Ni Hansen.

Justifizierungsvollst.
C. Hindling hat bei mir
5 Rosten in Erbsitz gekauft
von mir sind sie gut und
fleißig bebauet, ansehn-
liche Frucht.

Flensburg d. 20 Janr 1837.

Nic Hansen,
in fidelem
Bremmeke. N° 200.

Prod. Flensburg in fidelem
amt d. 20 Janr 1837. und
gültig auf Schleswig.

Bremmeke
Joh. J. J. Behre

N. 313.

Prod. Königl. Polizeiamt zu
Sleswig, d. 1. Febr. 1837
und gültig auf Steenbrug. In
Jahren hat sich sein Preis d. 20.
Janr. 1837 ungesunken.

M. Kahl
Joh. J. J. Behre
s. Eggew.

N° 355:

Prod. Flensburg in fidelem
amt d. 3 Febr 1837. und
gültig auf Eckernförde.

Bremmeke
Joh. J. J. Behre

N° 286

Nach Rice gültig.
Cönerupförde, in Peruta
am 4 Febr. 1837.

Hauptstadt
Hammöröy
3 februar in Örebro
getruhet
Hammöröy

Resubstanz festsat am 3 februar
ist. Am 20. Juli 1837
für gearbeitet, concept. festsat
am 20. Juli 1837

Cönerupförde am 20 Juli 1837

N° 285

Nach Rice gültig. Cönerupförde
am 20. Juli 1837
Hammöröy
Juli 1837

Procl. in Peruta am 20 Juli
1837 für gearbeitet
Hammöröy

N° 2325. Nach Procl. festsat
Hammöröy am 20 Juli 1837
für gearbeitet
Hammöröy

Hammöröy
Hammöröy

Procl. in Peruta am 20 Juli 1837
für gearbeitet
Hammöröy
Hammöröy

Das Juchan hat für den gelben
Belagten bei uns in Arbeit gelaufen
und wird für den nun auch bei uns
am 28 Sept 1837.

J. Ramm

Engländer und gültig von Hamburg
D. d. 28

Das Juchan hat für
Denkmal von
Gnade mit Hamburg
am 24. Dec 1837.
C. W. Lanne Adhant

000 21
No 2422
Gang nach Lübeck

Oldestor

Hamburg den 211 Dec 1837

Abschied der Polizei Behörde

In Auftrag

von dem Ober Polizei Rat

Overigss

N 12337

proh. 30 Dec 1837
gültig zu sein hat

Eutin

In Auftr. d. Polizei-Direktion

J. Ramm

1838
 Nr. 68. Trod. Flensburg
 den 3. Decbr 1837

Gültig auf Veiel. —
 J. G. A. A.
 Aufschreiber

at 80. May flensborg
 Johan Ahrens pante. —

Veiel im Hauig, No.
 68. den 3. Januar
 1838.

Joh. G. A. A.

Nr 68.
 Trod. Flensburg
 den 6. Janr 1838.
 auf Apenrade.

Joh. G. A. A.
 Aufschreiber

Nr 52 Trod. Apenrade im
 Holziausw den 8. Janr 1838
 und gültig auf Kadersleben

J. G. A. A.
 Aufschreiber

Nr 94.

Trod. Keadersleben im
 Holziausw den 10. Januar
 1838 und gültig auf Calerig.
 J. G. A. A.
 Aufschreiber

at Wals

Calerig Holziausw den 11. Janr 1838

Nr 94.
 Trod. Apenrade im
 Holziausw den 12. Januar 1838

J. G. A. A.
 Aufschreiber

Sammest og godkjend
 her i Raader. P. C. Winberg
 Holstebro den 18^{de}
 januar 1838.
 P. C. Winberg

Sammest og godkjend her i Raader
 Holstebro den 17de Jan. 1838
 P. C. Winberg

Tovmest med Auland, med sin
 normer for Auland
 Aalborg Politidistrict den 10de januar 1838.
 P. C. Winberg

Min Dac. P. C. Winberg
 som er indt og gælder i
 Tid af 2de aar, og da han nu
 agter at rejse sig a Hior-
 ting, saa ser jeg den her
 best. Men selvfølgelig
 Aalborg d. 4de januar 1840.
 P. Winberg

Med Auland med sin
 at vinder - Raader til
 Auland med sin forvinder
 det er
 Aalborg Politidistrict den 7de januar 1840.
 P. C. Winberg

dafür in den Gesetzen angedrohten Strafen belegt zu werden. Kann indeß ein wandernder Geselle an einem Orte, wo eine Zunft seines Handwerks vorhanden ist, keine Arbeit bekommen, und wünscht derselbe einen Zehrpennig zu erhalten, so darf er sich, unter Vorzeigung seines Wanderbuchs, an den Aeltermann wenden und kann, wenn die nächste Stadt oder der nächste zunftberechtigete Flecken auf seiner Route, nicht über drei Meilen entfernt ist, eine Unterstützung von 8 rshl., und bei größerer Entfernung, von 16 rshl. gewärtigen. Weitere Geschenke oder Unterstützungen kann der Geselle nicht verlangen. —

U d t o g

af Forordningen af 16de Februar 1830 angaaende de Vandrebøger som skulde meddeles de i Hertugdømmene Slesvig og Holsten vandrende Haandværksfænde; indeholdende de Regler som disse derved har at iagttage.

1.

Enhver reisende Haandværksfænde skal ved sin Ankomst til en Kjøbsted eller en med Laugsrettighed forsynet Flekke, usfortøvet fremvise sin Vandrebog hos Politievrigheden, for at Dagen paa hvilken Foreviisningen er skeet deri kan blive anmærket; ligeledes skal han naar Reisen gaaer videre lade det nærmeste med Laugsrettighed forsynede Sted, hvorhen han agter sig, indskrive deri af Politievrigheden. Dersom han paa dette Sted ikke forlanger Arbeide, eller dersom ingen Mester af hans Haandværk er der, saa maae han ikke uden Politiets særdeles Tilladelse opholde sig der længere end 24 Timer, i andet Tilfælde skal han strax see sig om efter Arbeide, og dersom han inden Forløb af to Dage ikke har faaet Arbeide, har han at fortsætte sin Reise, med mindre der af Vrrigheden tilstaaes ham længere Opsættelse. —

2.

Dersom en Svend, som arbeider hos en Mester eller en til Svendes Holdelse berettiget Fabrikant, vil forlade Arbeidet, saa har han, hvad han enten bliver der paa Stedet eller agter at forlade det, at lade sig af Mesteren eller Fabrikanten i Politievrighedens Overværelse give et Skudsmaal om hans Arbeidsduelighed og Opsættelse, hvilket indføres i hans Vandrebog. Agter Svenden at søge sit Udkomme ved at tjene udenfor sit Haandværk, saa har han at melde sigdant hos Politievrigheden og for samme tillige at forevise sin Vandrebog. —

3.

En Svend som kommer ud af Arbeidet skal, naar han ikke imidlertid er kommen i Arbeide hos en anden Mester, eller har truffet de fornødne Foranstaltninger til at træde ud af Svendestanden, i det seneste efter Forløb af to Dage vandre videre, saafremt Politie-Øvrigheden ikke tilstæder ham et længere Ophold. —

4.

Ved enhver Forandring af Opholdsstedet bør Svenden, naar den nærmeste paa hans Vej liggende Kjøbsted eller med Laugsrettighed forsynet Flekke, hvorhen hans Vandrebog er viseret, ikke er over 4 Mil, ankomme til bemeldte Sted inden 24 Timer, men i modsat Tilfælde i det seneste inden to Dage; Skulde han imidlertid ved Sygdom, Besøg hos sin Familie eller ved andet Forfald forhindres fra at naae sit Væsenmødested til den foreskrevne Tid, da skal han paa dette Sted ved en Attest fra den, hos hvem han har opholdt sig, og hvilken paategnes af Stedets Forsatte, godtgjøre Aarsagen til den indtrufne Forsinkelse. —

5.

Agter Svenden at træde i Arbeid hos en Indvaaner paa Landet, som er berettiget til at holde Svende, eller vil han i andet Niemed opholde sig længere end to Dage paa Landet, da er han forpligtet at forskaffe sig vedkommende Politie-Øvrigheds Tilladelse hertil, og at lade samme indskrive i sin Vandrebog.

6.

Træder en Svend aldeles ud af Svendestanden, saa har han at indlevere sin Vandrebog til Stedets Politie, for at den kan blive casset. —

7.

Handler en Svend imod disse Forskrifter, da bliver han straffet, saafremt der ikke for saadan Forseelse er bestemt nogen anden Straf, enten med en Pengemulkt fra 1 indtil 3 Rbdlr., eller med Fængsel paa Vand og Brød i 1 til 3 Dage.

7

8.

Overlader en Svend sin Vandrebog til nogen anden, for at denne derpaa kan reise, eller paa anden Maade legitimere sig ved samme, saa straffes han herfor med Fængsel paa Vand og Brød fra 2 gange fem til 8 gange fem Dage. —

9.

Den som forfalder en Vandrebog, eller betjener sig af en falsk eller forfalsket Vandrebog, belægges derfor med et Aars Fængelsstraf. —

10.

Erfares det, at en Svend som vandrer i Hertugdømmene ikke i de sidste sex Uger har arbeidet sit Haandværk, saa har han ved Attester, som ere udfærdigede og paategnede af Øvrigheden at godtgjøre, at han ved gyldige Aarsager er bleven forhindret fra at træde i Arbeide, eller at han har erpæret sig paa anden aarlig Maade uden for sit Haandværk. Er Svenden ikke istand hertil, da straffes han efter de mod Løsgjængere udgaaede Lovbud, og dersom han er en Udlanding, transportereres han over Grændsen, hvorved da tillige Aarsagen hertil antegnes i hans Vandrebog.

Denne Forskrift gielder imidlertid ikke for Muursvende og Tommersvende. —

11.

Svende som befindes at betle, maae vente at blive ansættede med de for Betlerne anordnede Straffe. Men dersom en Svend paa et Sted, hvor der er et Laug af hans Haandværk, ikke faaer Arbeide, og han ønsker at erholde Lønpenge, saa kan han henvende sig til Aldermanden og forevise sin Vandrebog, hvorefter han da kan vente at erholde en Understøttelse af 8 Rbdl., ifald den nærmeste Kjøbsted eller med Laugsrettighed forsynet Flekke paa hans Vej ikke er længere end tre Mil borte, og af 16 Rbdl. dersom Distancen er større.

Videre Gaver eller Understøttelse kan Svenden ikke forlange. —

Vidnesbyrder¹⁸*Af Kathrine Tobiasen***5. august 1829**

At Snedkersvend Peter Christian Winding, haver arbejdet hos Hr. Snedkermester J. G. Wadum, udi 4 Uger, og i den Tid opført sig som en brav Svend, det bevidnes hermed.

Kiøbenhavn, d. 5 August 1829
CW Wellmann, Oldemand

24. juli 1832

At min Søn Snedkersvend Peder Christian Winding, haver arbejdet hos mig undertegnede, i en Tiid af 3 Aar og i den Tiid opført siig til min Fornøjelse hvorføre jeg ønsker ham paa bæste Maade anbefalet.

Aalborg d. 24 Juli 1832.
P. Winding, Snedkermester

¹⁸ Vidnesbyrdene er lettere redigeret. For originale tekster, se bilag 1.

24. juni 1833

Foreviseren haver arbeidet hos Snedkermester Willarsen i 4 Uger og opført sig godt.

Kiøbenhavn, d. 24de Juni 1833

CW Wellmann, Oldemand

14. oktober 1835

Innhaber welcher bei meinem Mitmeister Holmstrøm 41 Wochen und zuletzt bei mir 3 Wochen in Arbeit gestanden, hat sich gut und fleißig betragen welche ich hiemit bescheinige.

Schleswig den 14te Octob. 1835

A. Schonemann

in fidem

Indehaver (af vandrebogen) som hos min medmester Holmstrøm har været i arbejde i 41 uger og til sidst hos mig 3 uger, har opført sig godt og flittig, hvilket jeg hermed bevidner.

14. december 1836

Inhaber hat ... hiesigen ...

25 1/2 und zuletzt bei mir 18 Wochen in Arbeit gestanden, und sich gut und fleißig betragen, welche ich hiemit bescheinige.

Schleswig den 14 December 1836

J. Wargnardt?

in fidem

Indehaver har... herværende ... 25 1/2 og til sidst hos mig været 18 uger i arbejde, og har opført sig godt og flittigt, hvilket jeg hermed bevidner.

20. januar 1837

Der Tischlergeselle P.
C. Winding hat bei mir
5 Wochen in Arbeit gestan-
den, und sich gut und
fleißig betragen, beschei-
nige hiemit.
Flensburg d. 20 Janv. 1837
Nic Hansen
in fidem

Snedkersvenden P. C. Winding har hos mig været 5 Uger i Arbejde, og opført sig godt og flittigt, bevidnes hermed.

5. juli 1837

Inhaber hat seit den 3 Februar
d. J. bei mir zur Zufrieden-
heit ..arbeitet welche ich hir
mit bescheinigt.
Eckernförde d. 5 Julii 1837
W. Schröder

Indehaver har siden den 3. februar d.å. [dette år] hos mig til tilfredshed arbejdet, hvilket jeg hermed bevidner.

28. september 1837

Daß Inhaber bisher mit gutem
Betragen bei mir in Arbeit gestan-
den, wird diedurch von mir bescheinigt
Pretz d. 28 Septbr. 1837
J. Ramm

*At Indehaver indtil nu med god Opførsel hos mig har
arbejdet, bliver herigennem bevidnet.*

7. januar 1840

At Min Søn P. Winding
har arbejdet og opholdt i en
Tid af 2de Aar, og da han nu agter at nedsætte sig i Hiør-
ring, saa haver jeg ham paa
bedste Maade anbefalet.
Aalborg d. 7 Januari 1840
P. Winding